

A GALILEI KÖR
KÖNYVTÁRA
II. SZÁM

HÁROM MÁRCIUS

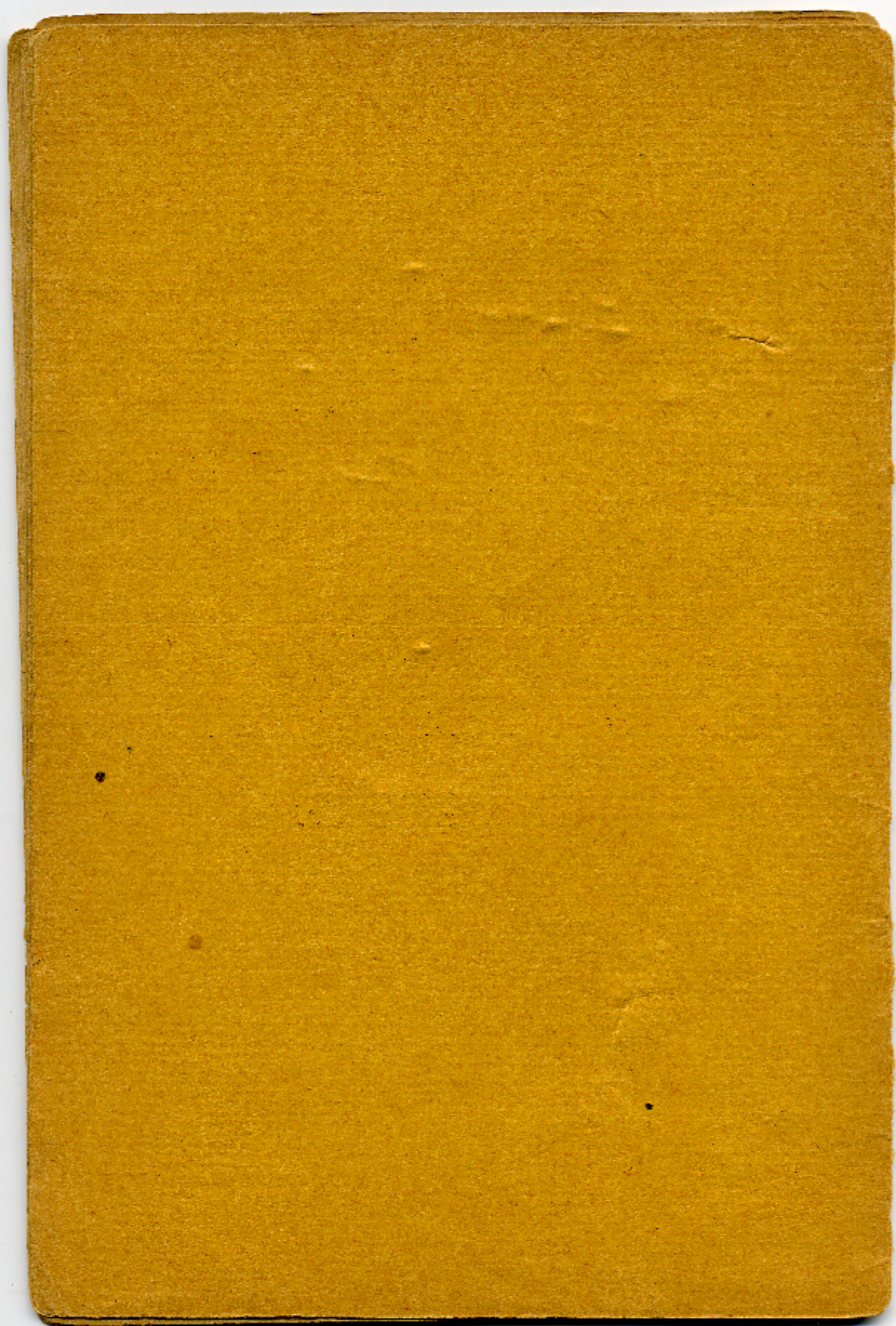
1911—1912—1913

ADY ENDRE HÁROM ÜNNEPI VERSE.
JÁSZI OSZKÁR, RUBIN LÁSZLÓ ÉS
PÓLÁNYI KÁROLY ÜNNEPI BESZÉDEI

A GALILEI KÖR ÖT ÉVES
FENNÁLLÁSA ALKALMÁBÓL

BUDAPEST, 1913
A GALILEI KÖR
KIADÁSA

ÁRA 30 FILLÉR

A GALILEI KÖR
KÖNYVTÁRA
II. SZÁM

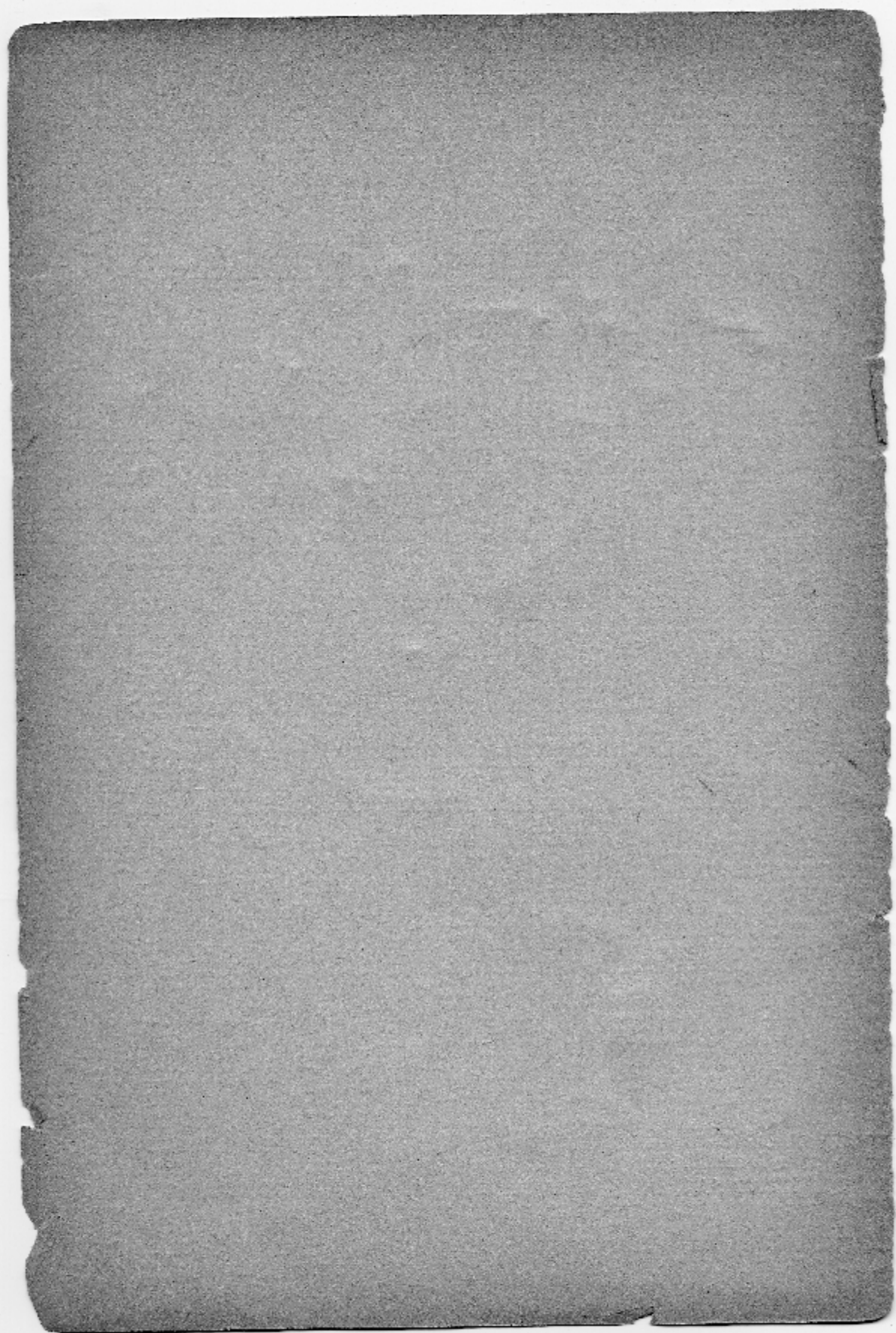
HÁROM MÁRCIUS

1911—1912—1913

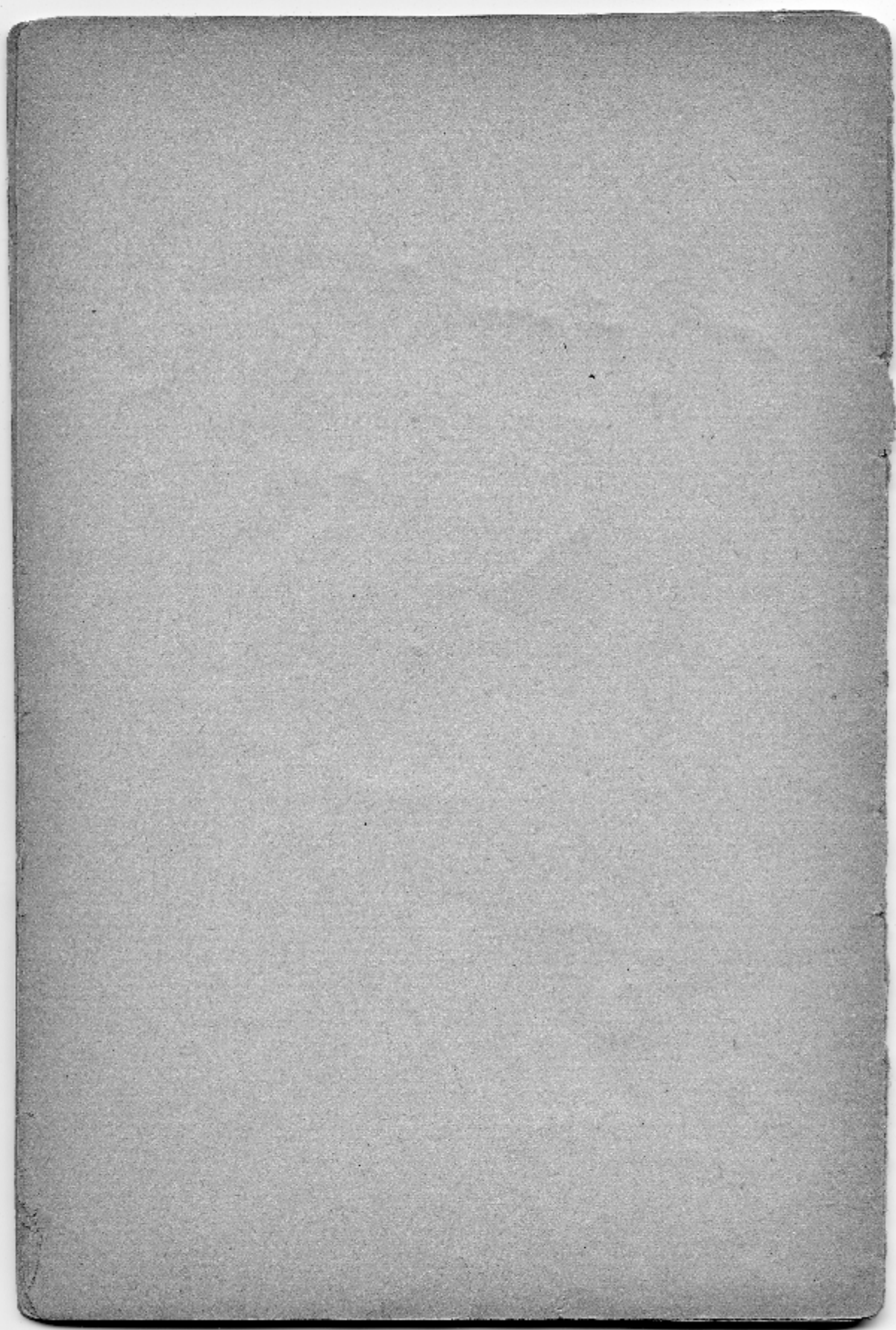
ADY ENDRE HÁROM ÜNNEPI VERSE.
JÁSZI OSZKÁR, RUBIN LÁSZLÓ ÉS
PÓLÁNYI KÁROLY ÜNNEPI BESZÉDEI

A GALILEI KÖR ÖT ÉVES
FENNÁLLÁSA ALKALMÁBÓL

BUDAPEST, 1913
A GALILEI KÖR
KIADÁSA

1911

A Tűz márciusa.

Csámpás, konok netán ez a világ
S végbe hanyatlík, kit annyian üztek,
De élethittel én, üldözött haló,
Március kofáira és szentjeire
Hadd szórjam szitkát és dicsét a Tűznek.

Hadd hallják végre olyan magyar szava,
Ki sohse félt, de most már nem is félhet,
De kihez bús Hunnia szikjatról
Sirjáig eljut, lázítva, bárhova,
Gögös grófi szó s piszkos szolgálóknak.

Vesznem azért kell tán, mert magyar vagyok
S terhére e föld száz Pontiusának
S haldoklóan mégis elküldöm magam
Boldogabb testvéreimnek siromon:
Az új, jobb márciusi ifjuságnak.

Testvéreim, nincs nem-igaz szavatok,
S százszor löbbit merhetek, minthogy mertek,
Békésebb, szebb, jobb, vidámabb, boldogabb
Életre váltott jussa nem volt soha,
Mint mai, bús, magyar ifju embernek.

Ugy nézzetek szél, hogy ma még semmi sincs,
Csak majmolás, ál-úrság és gaz birság
S mégis, lám, ti vagytok a fiatalok
S mégis, sir-mélyről látom sikeretek:
Holnap talán könnyebb lesz a mártírság.

Búsabb az ifju magyarnál nem lehet,
Mert él basák és buták közepette,
Mert hiába lett acélból itt a szív,
Szép emberszioként szikrázni ha akar:
A honi rozsdá megfogta, megette.

De Tüz és Tüz, én ifju testvéreim,
Jaj, a Tüzet ne hagyjátok kihalni,
Az Élet szent okokból élni akar
S ha Magyarországra dob ki valakit,
Annak százszorta inkább kell akarni.

Élelet és hitet üzen egy halott
Nektek fiatal, elhagyott testvérek,
Az olvasztó Tüzet küldi a hamu
S láng-óhaját, hogy ne csüggedjete el:
Március van s határtalan az Élet.

ADY ENDRE.

Jászi Oszkár: Beszéd a hazafiságról.

Galileista Bajtársaim!

Hölgyeim és Uraim!

Csak el a jelentől! A „napi események mulandó pásztor-tüzeire” szegezett tekintet nem állja ki a történelem és az utópiák világosságát, az elmúlt és eljövendő perspektivák lángoló tanulságait, hanem fásult szemmel és megdermedt lélekkel törvényt lát egy arasznyi éleldarab maradiságában és iránytmutató clevelandet a ma kicsinyes érdekeit védő apró emberek torzsalkodásaiban.

Csak messze el a magyar jelentől! S most, hogy az 1848-as tavasz életenergiáiban újra meg akarjuk fűrésztelni sziveinket, ne a jelennel csatázzunk, ne halljuk, hogy mit prédikálnak a geszti bibliás urlovas s méltó apródjai, a Gyurkovics Lányok és a Dodó főhadnagy előkelő trubadurjai, hanem minden szeretetünkkel s minden intuíciónkkal igyekezzünk magunkon átömleni engedni ama nagy és szent tavasz emlékét, mely alkotmányokat döntött le és népeket szabadított fel s melynek nyomában egy szinesebb, gazdagabb és szabadabb kultúra termékenyítette meg Európát. És térjünk vissza hálátelt szívvel és új harcokra vágyó lélekkel a 48-as világszellem magyarországi messiásához, Petőfi Sándorhoz, a mi fenséges forradalmi költőnkhez, akinek véres és lángoló verseiben tisztábban lüktet a magyar Germinal, mint bármily más szóban vagy írásban, mely abban a diadalmas nemzeti vérkeringésben megfogant. Mert az igazi költő lelkében eleven valósággá, feltételekhez nem kötött léletté lesz az, ami a bölcselő agyában teória, a politikuséban kompromisszum, a publicistáéban ezer akadályokkal küzdő jövendő terv. És bármily elnagyolva és pontatlanul látta is Petőfi Sándor a maga korának reális történelmi erőit, bármily romantikus hittel várta a zsarnok királyok elűzését s a népboldogító republika eljövését s bármily iskolás szemmel tekintette olykor a magyar múlt dicsőségét: mégis az ő költészete valóban „az istenség szent levele” volt, melyet „magas kegyében leküldött” hozzánk, gyarló emberekhez, hogy több mint egy fél évszázad viszontagságai, megcsalt reményei és újra feltámadt illúziói után benne keres-

sük és olvashassuk a múlt értelmét és a jövő ígérését. És nagy, égető dilemmákra találunk benne megoldást és sulyos, kinzó kétélyekre válaszadást. Vagy nem az ő „Bilincs“-ének tragikumát érezzük-e mi valamennyien, akik az eljövendő Magyarországért harcolunk s akiket elbitorolt, megcsalt, kijátszott nagy erkölcsi értékek láncával szorongatnak? Nem a mi sorsunk, a mi bilincsünk-e ez a verse:

*Szabadságért küzdött az ifju,
S börtönbe dobták, ottan ül,
És meg-megrázza és átkozza
Bilincset nagy kegyellenül.
Bilincse ekkép szóla hozzá:
„Csörgess, de oh ne átkozdál!
Csörgess ifju, csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll.“*

*Ugy-e nem ismered a szabadság
Csatáiban kard voltam én,
S épen talán a te kezében
Villogtam a vér mezején.
Szerencsétlen te, szerencsétlen
Kardoddal, hol találkozál!
Csörgess ifju, csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll!*

*Bilincset oertenek belőlem,
Belőlem, aki kard valék,
S ki velem vitt a szabadságért,
Most azt szorítom . . . Szörnyűség!
Szégyennek és haragnak pirja
A rozsdá, amely rajtam áll.
Csörgess, ifju, csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll!*

Petőfi Sándor előre megérezte talán, hogy a szabadság ama kardjából, mely az ő kezében a Haza volt, a magyar nép, a mindenki hazája: gyáva epigonok rabláncot fognak csinálni a késő utódok szabadságtörökvéseinek elfojtására. Talán megérezte a forradalom hírnöke, hogy a Fichték, a Garibaldik, a Kossuthok nagy, népeket felszabadító, jogokat adó, privilégiumokat leromboló, partikularizmusokat ledöntő, gondolat szabadságot és nem-

zetiségi békét terjesztő, földet felszabadító, ipart csiráztató fiatal márciusi hazájából rozsdás rabláncokat fognak kovácsolni az újra megszilárdult feudális osztályuralom „kibérelt lelkiismeretei” a népek leigázására, a jogok megszorítására, új privilégiumok felállítására, társadalmi válaszfalak emelésére, a sajtószabadság és a nemzeti jogok megnyirbálására, a föld megkötésére, az ipar megbénítására és a munka üldözésére.

És Petőfi Sándor a látó génusz intuíciójával megérezte a távoli unokáknak azt a kegyetlen dilemmáját, melybe őket ez a bitorolt, jogfosztó, sötétséget terjesztő Haza kergetni fogja és óva intett bennünket nagyszerű versében, hogy a szabadságpusztító bilincs alatt ne feledjük a *munka és a harc vasát*, hogy egy törpe klikk gentry-tenyésztő haza fogalma alatt ne feledjük el a *földfelsztó és jogkiterjesztő igazi hazát!* Ne feledjük el, hogy nincsen olyan forradalmi és szociális politika, mely el ne férne a 48-as márciusi haza testvéresítő és felszabadító lendületében; hogy ne a haza ellen harcoljunk, hanem azok ellen, akik a világszabadság hazájából újra a kalandor latifundiumok, az uzsorabankok, a szűklátókörű táblabírák, a deresszellemű szolgabírák és a régi világ többi kárlelkony csökevényének bornirt és sötét rendi hazáját akarják visszaállítani. És a bilincscső lett Haza, mely úgy szorítja a magasabb kultúráért és a szociális igazságért harcolókat, leghivebb katonája, Petőfi Sándor által ezt izeni nekünk:

*Csörgess, de oh ne dtkozzál!
Csörgess ifju, csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll...*

Fogadjunk szót, bajtársaim és szerte az országban csörgessük meg a haza bilincseit! A jövő nemzedék, az Önök feladata, egyetemi ifjak, hogy e rozsdás bilincseket csörgetve, megszólaltassák benne a szabadságnak azt a szellemét, mely belső lényegéhez, történelmi szerepéhez tapad. És mennél jobban fogják rázni, annál tisztábban lesz hallható a szellem szava s nyomában újra a népek ébredése és a „dicsőséges nagyurak” elsápadása fog járni. Hirdessük és magyarázzuk szerte az országban, hogy 48 márciusának honfoglalása a papiroson maradt, ellenben a rendi, feudális, népellenes állam, a milliók hazájának sorvasztó bilincse újra felebredt.

Mint leendő tanítók, tanárok, orvosok, mérnökök, ügyvédek, hivatalnokok, sőt még a papok közül is azok, akik csakugyan

az istent, nem pedig a grófokat és a bankárokat szolgálják, menjenek ki mindenütt a nép közé és csörgessék meg a Haza bilincseit.

Menjünk ki, bajtársaim, a falvak és a tanyák szántóvetőihez és hirdessük egyre megújuló bátorsággal, hogy *nincs haza ott, ahol a népnek földje nincs*; hogy nincs haza ott, ahol a buzkalászos föld egy nagy része még mindig kalandor grófok és henye papok megmerevedett tulajdonában van, míg tíz millió ember kenyér nélkül kóborol a pusztaságban és sok-sokszázezer megyát a tengeren, megszökve a gonosz, mostoha hazától; hol szabad, tiszta, orgonavirágos, villamos vasutaktól átszelt kertvárosok helyett még mindig a föld- és bankuzsora által kiszarolt, szömyű, poros, sáros, piszkos, penészesszagú és tuberkulotikus falvak terjengenek; hol jogtalan a nép tulnyomó része, míg azt a szűk réteget, melynek joga van, a nemzet u. n. intelligenciája pandurral és alkohollal viszi a politikai szabadság vágóhídjára és hol a vármegyék tudatlan és dologtalan agarászó társasága felelőtlen ura az ország millióinak.

Azután menjünk ki, barátaim, a gyárak zakatoló világába, oda, hol a kifinomodott iparcikkek és a forradalmi eszmék teremnek és támogassuk azok munkáját, akik sok évtizednek börtönnel dacoló heroizmusával szervezik a gépek embereit és a nagy vaskolosezusok zakatolását tulharsogó eréllyel hirdetik, hogy haza nincs ott, ahol koldus, jogtalan, tanulatlan nép lakik, mert a valódi haza csak művelt, szabad és civilizált emberek önkéntes szövetségén alapulhat.

Azután menjünk ki az ország elmaradt periferiáiba, ahol még nyomorultabb emberek laknak, akiknek a magyar parasztéval közös elnyomását még fokozza a természet mostohasága, az anyanyelvük idegensége és a vármegyei urak faji gyűlölettel súlyosított parasztiszonya. Tanuljuk meg a magyar társadalom eme görnyedő helotáinak nyelvét és ősi nyelvjárásaik hatalmával értessük meg velük, hogy az őket elnyomó vármegyei, uszorás és kényszercimagyarosító szervezet *nem a magyar haza*, amint pópáik és prókátoraik egy része hirdeti, hanem *ugyanaz a nemesi osztályuralom, mely az ő testvéreiket, a magyar parasztokat is bilincsekbe veri* s melyet csakis az egész magyarországi nép bajtársi szövetsége lesz képes lerázni.

De mindezzel nem elégedhetünk meg: a haza láncait mindenekeelőtt az alvó magyar középosztály, az intelligencia és a lateincrség fűtőbe kell csörgetni és meg kell érteni velük,

hogy a szellemi munka táborának nagyobb része jelenleg nem a haza napszámosa, hanem néhány ezer privilegizált kiskirály komornyikja és így nem panaszkodhatik, ha érdeme díjául nem kap a nép vezetőit joggal megillető tisztes megbecsülést és megéltetést, hanem csupán borravalókat az uri lakomázók asztaláról; hogy a szellemi munka sorsa szétválaszthatatlanul egy a testi munka érvényesülésével s hogy az *ál-hazának* ugyanazok a láncai sebzik véresre a kivándorlók százezreit, mint a leg-differenciáltabb magyar szellemi munka összeroskadó mártírjait!

Ha így szót fogadunk Petőfi Sándornak és szerte az országban megrázzuk a haza bilincseit: óriási, eszmegerjesztő, harcra késztető energiák fogják átjární ezt az álmos földet az eljövendő idők méltóbb márciusaiban, melyekből nemcsak átok fog a zsarnok fejére szállni, de áldás, munka, remény, élet a dolgozó népmilliók, a haza igazi támaszainak fejére. De forradalmi, tavaszi munkánk itt sem érhet véget. Nemcsak ide-haza, de a külföld előtt is meg kell csörgetni a haza rabláncait, úgy miként Kossuth Lajos és hívei tették Európaszerte és meg kell győzni a mi öreg tanítómesterünket, Nyugat-Európát arról, hogy az a faj és osztályelnyomás, mely ma minálunk dúl, nem a nagy magyar nép, nem a csakugyan dolgozó intelligencia bűne, hanem egy agonizáló oligarchia kétségbeesett, tehát esztelen erőlködése düledező privilégiumainak fentartásáért, melyeket immár csak a haza bilincseivel képes a gondolatrest polgárságra és a jogtalan népre ráerőszakolni. Vissza kell szerezni kint a munkával és bátor gondolatokkal, alkotó és jogkiterjesztő politikával azt a ragyogó márciusi dicsőséget, mellyel a világirodalom egyik legforradalmibb költője, az a gunyos szavú és cinikusnak mondott Heine övezte a magyar nép homlokát. Mert hazug dicsekedésekkel és államilag rendezett bankettekkel többé nem lehet már a külföldet „felvilágosítani”, mert ő nem tőszájainkat és cicerone reklámjainkat hallgatja, hanem törvényeinket és statisztikánkat tanulmányozza. A művelt népek rokonszenvét és megbecsülését, a nagy emberi törekvéseknek ezt a melegágyát, csak úgy biztosíthatjuk Magyarország számára, ha a haza bilincseinek rázásával és az ebből eredő nagy cselckedetekkel még ellenségeinket is meggyőzzük arról, hogy a magyar nép és a magyar polgárság csakugyan vissza akar térni 1848 tradícióihoz, világtörténelmi hivatásához, mely nem a feudalizmus védelme a Nyugat ellen, hanem a polgári kultúra terjesztése a Kelet felé.

Ebben a hitben és ebben az érületben munkálkodva, közelebb fogunk jutni az igazi márciusi hagyományokhoz és az agyoknak és a sziveknek ez a lendülete nemcsak oly eszményeket fog adni, melyekért harcolni emberhez méltó hivatás, hanem biztos eszközöket, célszerű utakat is fog kijelölni a nekiinduláshoz. Lám, a mi vezérünk, Petöfi Sándor is úgy érezte volt, hogy a nagy márciusi követelések között van egy, mely mintegy *anya-eszméje* a löbbinék. És a *sajtószabadság* követelése tulharsogott előtte minden más reformot forradalmi fontosságában. Azok a versei, melyekben érte küzd, még ma is izzanak a lázas érzelem hevéből:

*Szabad sajtó! . . . már ezentul
Nem féltetek nemzetem,
Szivedben a vér megindul
S éled a félholt tetem.*

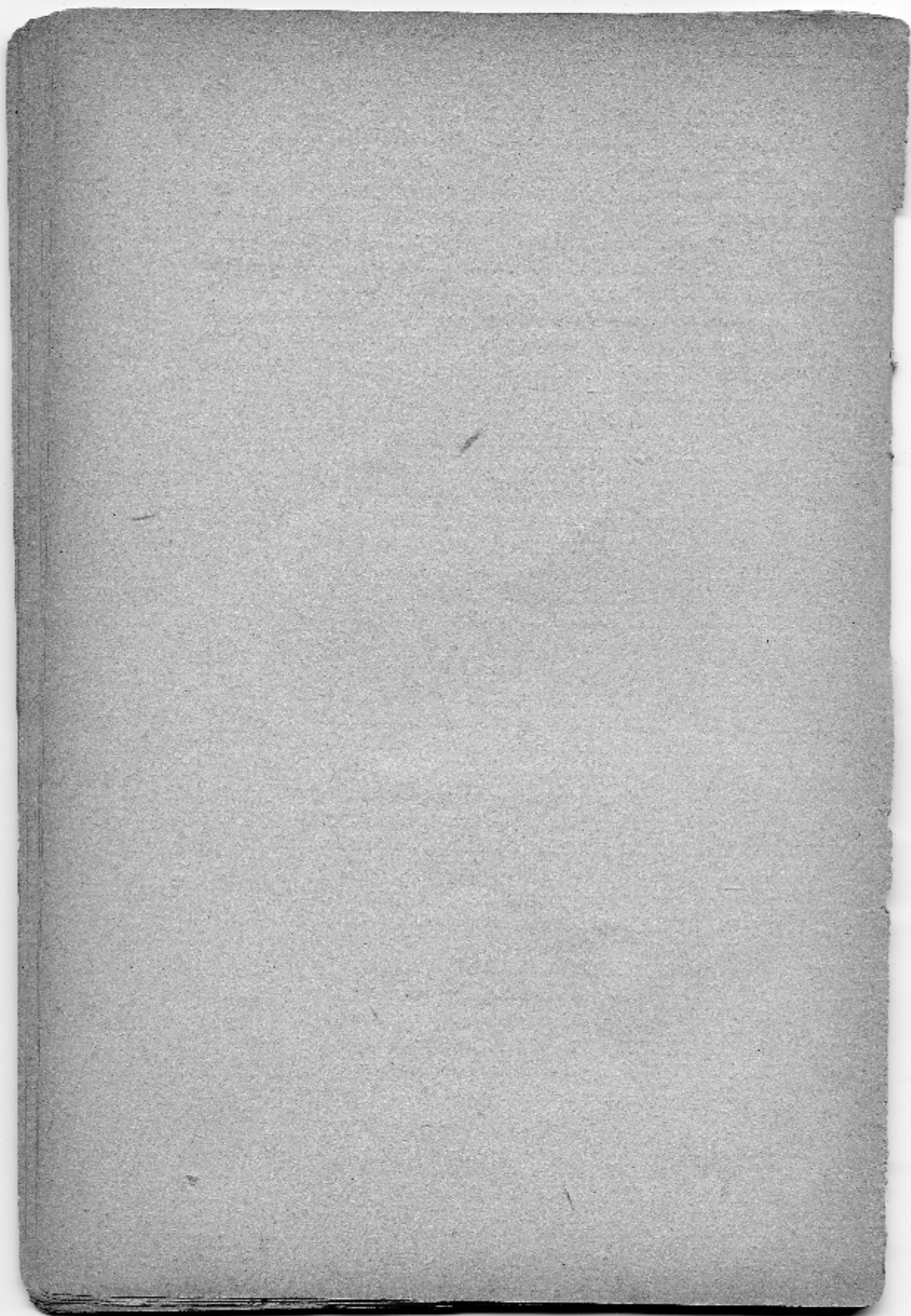
*Ott áll majd a krónikában
Neved, pesti ifjuság,
A hon a halál órában
Benned lelte orvosát.*

Valóban minden korszak forradalmának van ilyen jelszava, mely mindennél összefoglalóbb, tüzesebb és messzebbkiáltó. Az emberek érzik, hogy az összes új fejlődési energiák által összetartott eszme-bolygórendezernék központi Napja ilyen van. Nem lehet hozzányulni anélkül, hogy veszedelmes, piros fényű, tüzes szikrák ne pallogzanának ki belőle, melyeknek világánál meleg remény járja át halódó sziveket és haragvó gyűlölet az osztályönzés embereit. A mi napjainknak is van egy ilyen forradalmi eszméje, mely, mint minden igazi forradalmi eszme, nem konkrét végcél, hanem tettefakasztó fejlődési lehetőség, egy kikerülhetetlen átalakulás megindítója, a nyugateurópai Magyarország iránytűje, az összes dolgos energiák fókusza. Hallatára senki sem marad közömbös: minden dolgos kéz ökölbe szorul s tehetetlen dühbe gurul minden junkerkoponya. Üdvözljük, bajtársaim, a szürke, szomorú magyar horizonton az általános, egyenlő, titkos válaasztójog felkelő piros napját. Ez az igazi forradalmi eszme 1911 márciusának idusán. Ez fog átvezetni egy új korszakba. Ez fog földet és jogokat adni a népnek, kulturát és szabadságot, ipart és nemzetiségi békét, művészetet és tudo-

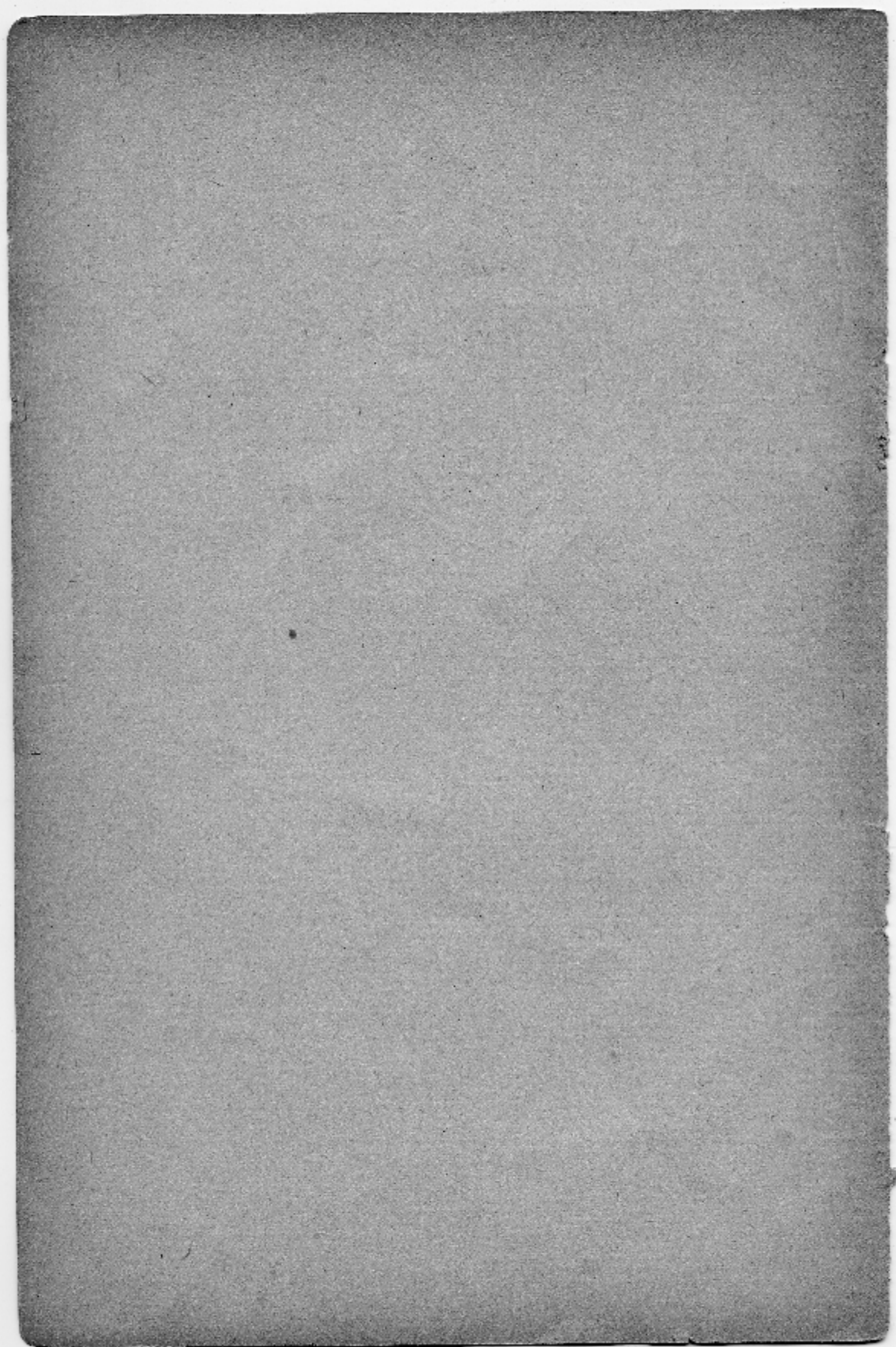
mányt. Ez fogja a magyar politikát kuruckodó klikkek zsák-
mánya és lorszalkodásából a nyugateurópai fejlődés crös-
emelyűjévé avatni. Ez fogja lehetővé tenni, hogy ebből a nyo-
morgó és tudatlan nép- és nyelvkeverékből kialakulhasson az
az új kulturszintézis, mely ezt az országot a Nyugat avant-
garde-jává fogja tenni: a béke, a tudomány, a humanizmus
hirdetőjévé Kelet-Európa elmaradt gazdasága és véres faji harcai
közepett. Ez fogja a haza bilincset szabad, demokratikus, mű-
velt népszövetséggé átkovácsolni a mindenekelőtt lehetővé tenni
annak a kulturpolitikának az eljövetelet, melyet Petőfi Sándor
így énekelt meg:

*Hazát kell nektek is teremteni!
Egy új hazát, mely szebb a réginél
És tartósabb is, kell alkotnotok,
Egy új hazát, hol ne legyenek
Kiváltságok kevély, nagy tornyai,
Sötét barlangok, denevér tanyák,
Egy új hazát, hol minden szögletig
Eljusson a nap s a tiszta levegő,
Hogy minden ember lásson s ép legyen.
Nem mondom én: a régi épületnek
Dobjátok felre mindenik követ,
De nézzetek meg minden darabot, mit
Alapnak vesztek, s amely porhatag már,
Vessétek azt el kérlelhetetlenül,
Bármily szent emlék van hozzácsatolva.
Mert jaj a háznak, mely alapba gyöngye,
Mert fűrudástok akkor hasztalan lesz,
Egy perc jöhet, s az épület ledől,
S rossz gazda, aki mindig újra épít
S ma vagy holnap, de végre tönkre jut.*

*Eredjétek és munkálkodjatok
Legyen munkátok oly nagy, oly szerencsés
Hogy bámultában, majd ha látni fogják,
Megálljon rajta a világ szeme,
A bennlakókat vallja boldogoknak
S istenitse, akik építették . . .*

1912

Új, tavaszi sereg-számla.

Robogj föl Lázna ifjú serege,
Villogj tekintet, világbiro kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz
S mi harcból harcba csapat-számlát tartunk.

Mi szétáradtunk üzhetetlenül
S hol élet zeng, ott oivódo mi élünk.
Kis, romlott ország vén hadáverét
Fűti étellel a vér, a mi vérünk.

Száguldva jártunk s most megpihenünk
Hol friss szívek, szomjas szemek fogadnak:
Vérbe vágyódunk, mink is vér vagyunk,
Piros kedvű, új ütemű lovaghad.

Kik voltunk tegnap kádrongy-fantomok,
Csatákat gyűrünk megemberesedve,
Tegnap még buták tréfája valánk
S ma vagy holnap már Isten legjobb kedve.

Futótűz volt a sárkány-paripánk,
Bevett vdr minden óhataltan szándék,
Ölünkben szabad, új és romboló
Garmadával a megoáltó ajándék.

Mise, tömjénfüst, dicső bobonák
Dőlhetnek ránk már bús, keserű tűzbe,
Hálózva fűjük mink az ereket
Új élet-műként, üzetve és üzve.

Szétszórított a Lázna csapata
Betűt, vonalt, színt és hitet kiváltott,
Hályogot tépett a magyar szemem
S mink nézetjük most vele a világot.

*S hiába: a vakdság már nem magyar,
Nincs magyar glóbus és a magyar észnek
Meg kell tanulni a mi ütemünk
S nem magyar sors az ábrándos engézet.*

*Átváltódik, kit lázunk megkerül,
Mélyül és tornyosul gondolat és álom,
Megrázkódik újat leve a szló
S minden szokottság fojtogat, mint járom.*

*Igy lettünk mi az új-látó szemek,
Új rezdülés és ünnep az idegben,
Hit, vágy, cél, csók mind-mind azóta más,
Mióta mi lüktetünk a szivekben.*

*Ki minket üldöz, szívét vágja ki,
Ki minket nem ért, önmagát gyalázza,
Mert ott vagyunk mi immár mindenütt:
Új a világ nálunk is már, hozsánna.*

*Tűz, vér, láz, ujság, boldog változás,
Csupa teremtés lángol a szemekben,
Örök tavasz, örök forradalom
Óh ékeskedjél, mindig ékesebben.*

*Robogj föl Láznak ifjút serege,
Villogj tekintet, világbíró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz,
Harsogó tavasz, kísérd el a harcunk.*

ADY ENDRE.

Rubin László: Elnöki megnyitó.

Félezernél több diák dalolta uccahosszant a Marscillaise dalát és ugyanaznap este még egyszer összegyűltünk egy professzor előadására, hogy megbetegedési és halálozási statisztikák adatait hallgassuk. A szerzetesek kártékonyságáról vitáztunk az emberek ezrei előtt és kicsi csoportokban azon hét majd minden napján összejöttünk, hogy természettudományi és ismeretelméleti szemináriumokban részlelkérdéseket beszéljünk meg. Tiltakoztunk a pepecselő irodalom ellen, de Zola emlékének matinéval adóztunk. Bár destruktívek vagyunk — miként az állandó vád mondja — mégis évmegnyitó bankett helyett gyűléssel kezdtük az évet, mert a könyvtárakban nincs elég hely és kevés a könyv. S mikor legerősebben csapott le ránk az a vád, hogy tudománytalanok vagyunk, akkor mi közel 1000 diákról statisztikát gyűjtöttünk és tudományos feldolgozásával a közfigyelmet a diáknyomorra kényszerítettük. A vallásnak a szociális feladatok megoldásához semmi köze — hirdettük a régi képviselőház nagytermében — és körbelyiségünk egyik kicsi szobájában mikroszkópot állítottunk fel, melyet tagtársaink a maguk pénzén vásároltak.

Igy dolgoztak azok a diákok, akiket a tudomány és művészet szeretete agitációra hajl és akiknek szívében a tanulás lentre lendül.

Megköveteljük magunktól, hogy világnézetünket részletes ismeretekből rakjuk össze és jelszavainknak tanulással adjunk tudatos tartalmat. Világnézetünk és agitációnk nem hangulat dolga, hanem szellemi létünk alapja. A tudomány eredményeit nem azért fogadjuk magunkba, hogy nagyképűen lenézzük a társadalmi küzdelmek értékét és a művészetet nem azért szeretjük, hogy jogunk legyen cinikusokká finomodni.

Meggyőződéseinket a múltak hagyományai helyett a jelen küzdelmeiből szűrjük le és a bő élet szépségének feltételeit a társadalmi összeműködés tökéletességében és igazságosságában látjuk. Azt hisszük, hogy ha a tudomány és a művészet vala-

hogyan megállana és a tudósok és szépszavúak és széplelkűek valahogyan agitációra vennék magukat, hogy az emberek élet-színvonala elérje azokat a halárokat, amelyeket a tudomány és a művészet mint nyomban elérhetőket már régen kitűzött: — azt hisszük, hogy ez az agitáció a megállított tudománynak és megállított művészetnek is a legnagyobb hajtóereje lenne.

Ilyen gondolatok csak abból a mély hitből fakadhatnak, hogy mindenünk: kedves foglalkozásunk üzése, laboratoriumi vagy hivatali munkánk, írással, olvasással, festéssel töltött óránk lehetősége társadalmi okoktól függ. Ez az összefüggés kötelesek elé állít: részt kell vennünk abban a küzdelemben, amelynek alapja a munka- és eredményelosztás igazságosabb szervezése. E nagy feladat keretében mi a szellemi felszabadítás munkájából vállaltunk részt szerény erőinkhez mérten. Módszerünk egyszerű és becsületes, mert erkölcsi parancsunkat így fogalmaztuk meg: Amit elméletileg helyesnek találunk, annak társadalmi magatartásunkra vonatkozó gyakorlati következményeit is le kell vonnunk.

A medikus a betegségek társadalmi okait figyeli, a jogász pedig azt, hogy tételei megfelelnek-e a szociális igazságosságnak; a technikus az iparosodás módjain vitázik és a gyógyszerészek gazdasági szervezetet sürget.

A magyar proletárdiákat az életsora is ugyanazokra a törekvésekre kényszeríti, amelyekre erkölcsi parancsa viszi. A két sík összefut. A proletárdiák hiába éli az ifjuság irigylet éveit. A gondtalan tanulás a legbizarrabb álmoké! A mi ifjuságunkat csak azok a megtört öregek sirják vissza, akik el tudják felejteni, hogy révbe ért életük egy küzdelmekkel töltött ifjuság erőfeszítéseiben fogyott el.

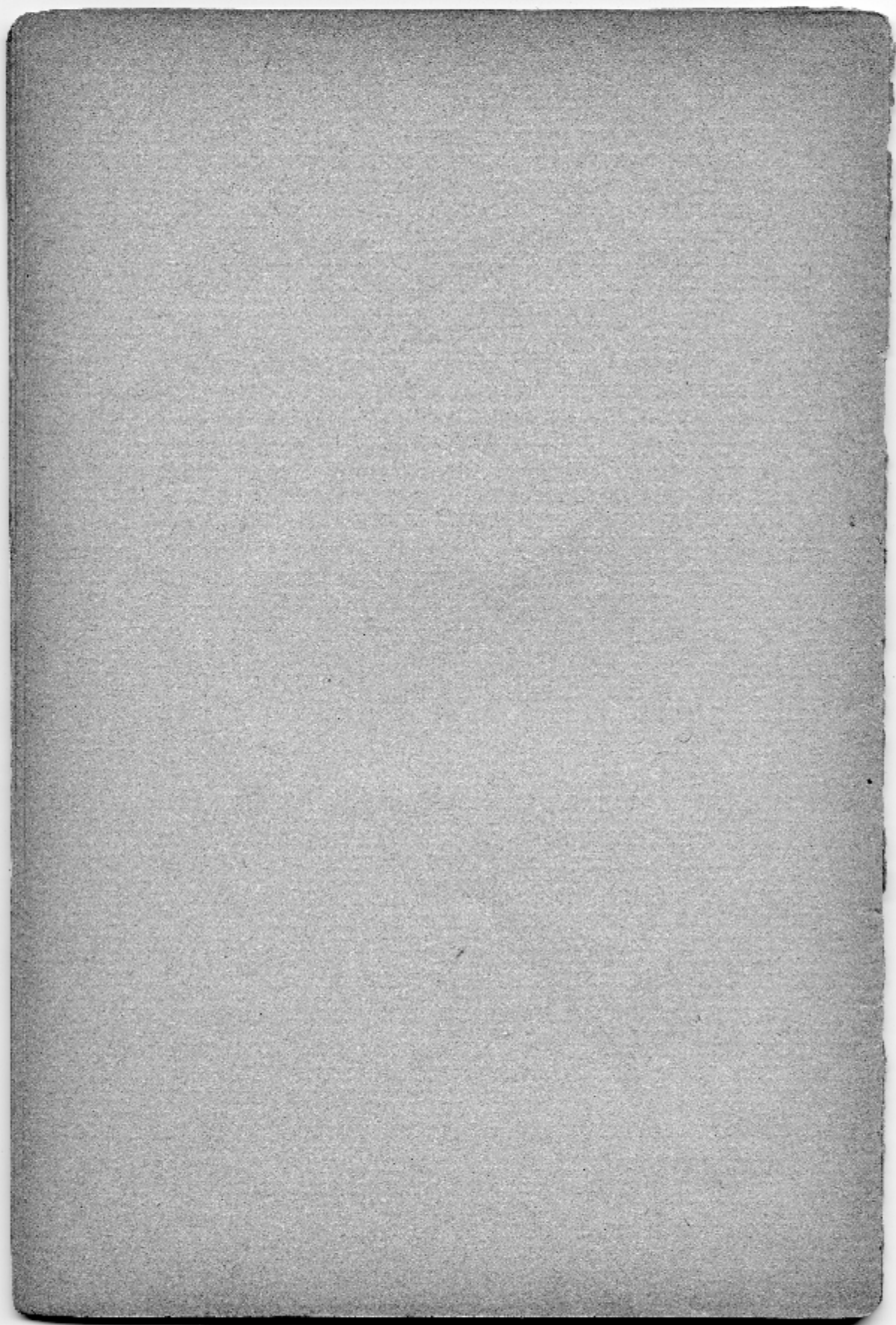
Kérdelhetetlen forradalmi gondolatok fakadnak ebből és nem zárkozhatunk el, hogy meg ne kérdezzük: miért ünneplünk mi, hisz a mi társadalmi ideáljainknak még nincsenek országos dátumai? Mégis emelkedett érzésekkel jöttünk ide és a mai ünnepélyes formában őszinte hangulatunk nyilatkozik meg. Mert nem a hagyományok kritikátlan tisztelete hozott össze bennünket, hanem hogy az örök forrongás ünnepének tekintsük a nagy márciusi napot s örülünk egymás hitében és a magunk sokaságában mindannyian, akik azonos törekvéseket vallunk.

Lehet, hogy kissé fásult az a hang, melyen a legragyogóbb magyar történelmi nap évfordulóján ünnepelési kötelességünkön tünődöm. De néha úgy érzem, mintha elvesztettük volna a kap-

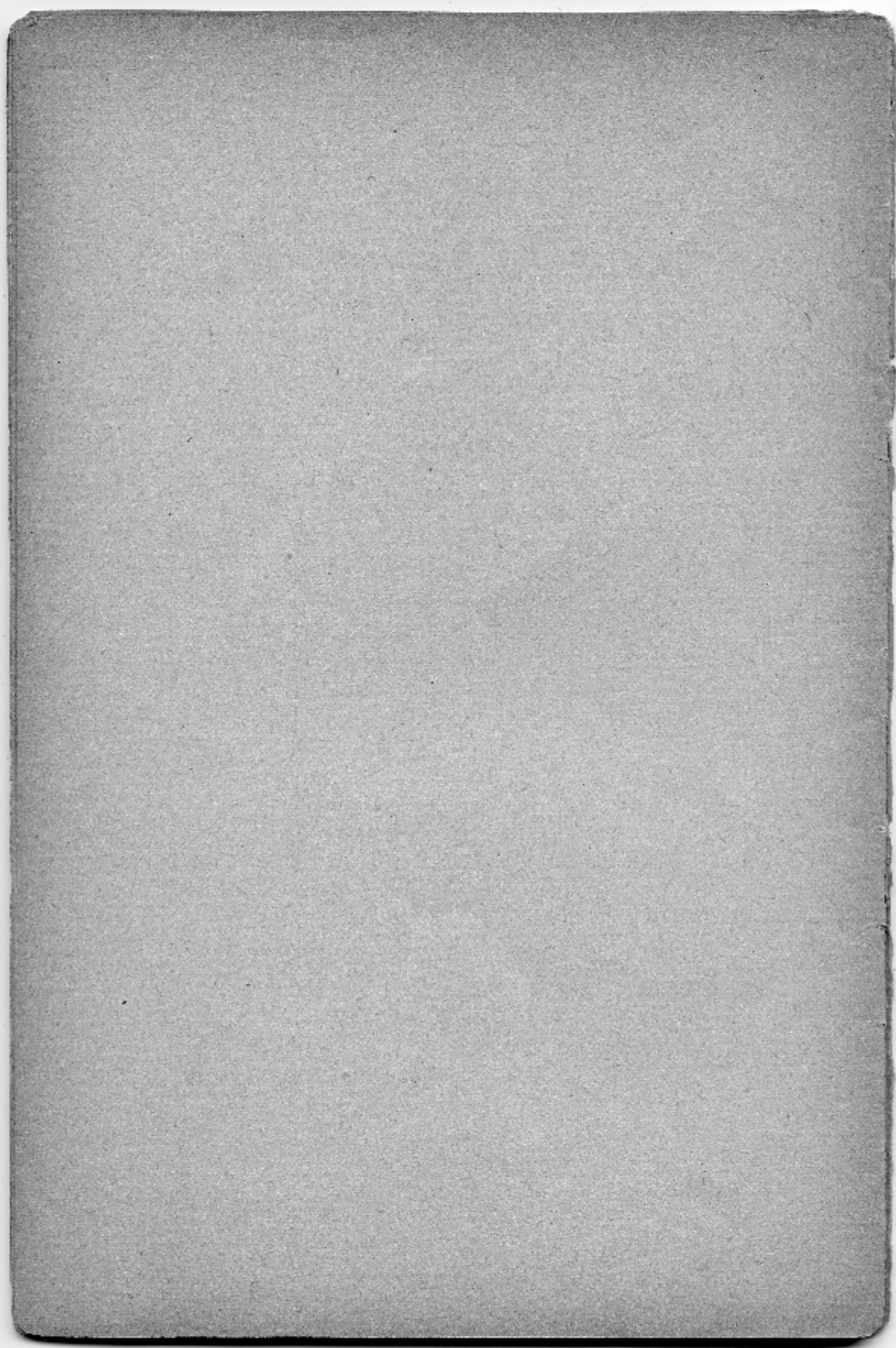
csolatunkal azzal a magyar multtal, melyet az iskola, értékéből kiforgatva, kincs gyanánt akart átnevelni reánk. Pedig csak át kell szűrni ezt a multat, hogy megtaláljuk benne magunkat. Mert nagy emlék nekünk az a néhány diák, aki Martynovics katedáját másolta titokban egykoron, a mi elődeink azok a jurátusok, akik kipirult arccal éltették a reformországgyűlések ellenzéki szónokait és a pilvaxbeliekhez csatlakozó sztrájkoló diákság a multkor újra sztrájkolt, amikor résztveit a munkások nagy választójogi demonstrációjában.

A szabadság évfordulóján mi is szeretnők elmondani legigazibb óhajainkat: A könyve fölé hajló, szemináriumokba járó mai magyar diák forradalmi gondolata nem kering a barrikádok körül. Véres harcokról és dicső csatákról mi nem álmodozunk. De áhitatszerű óhajunk, hogy idősebb társainktól a szociális igazságosság nagyobb szeretetében különbözzünk és legyünk olyan forradalmiak, erősek és főképp tanultak, hogy kaszinó- és szolgabíró-színvonal soha be ne olvashasson bennünket.

E diákság ünnepén örömmel üdvözlöm Önöket, tisztelt hölgyeim és uraim.

1913

Véres panorámák tavaszán.

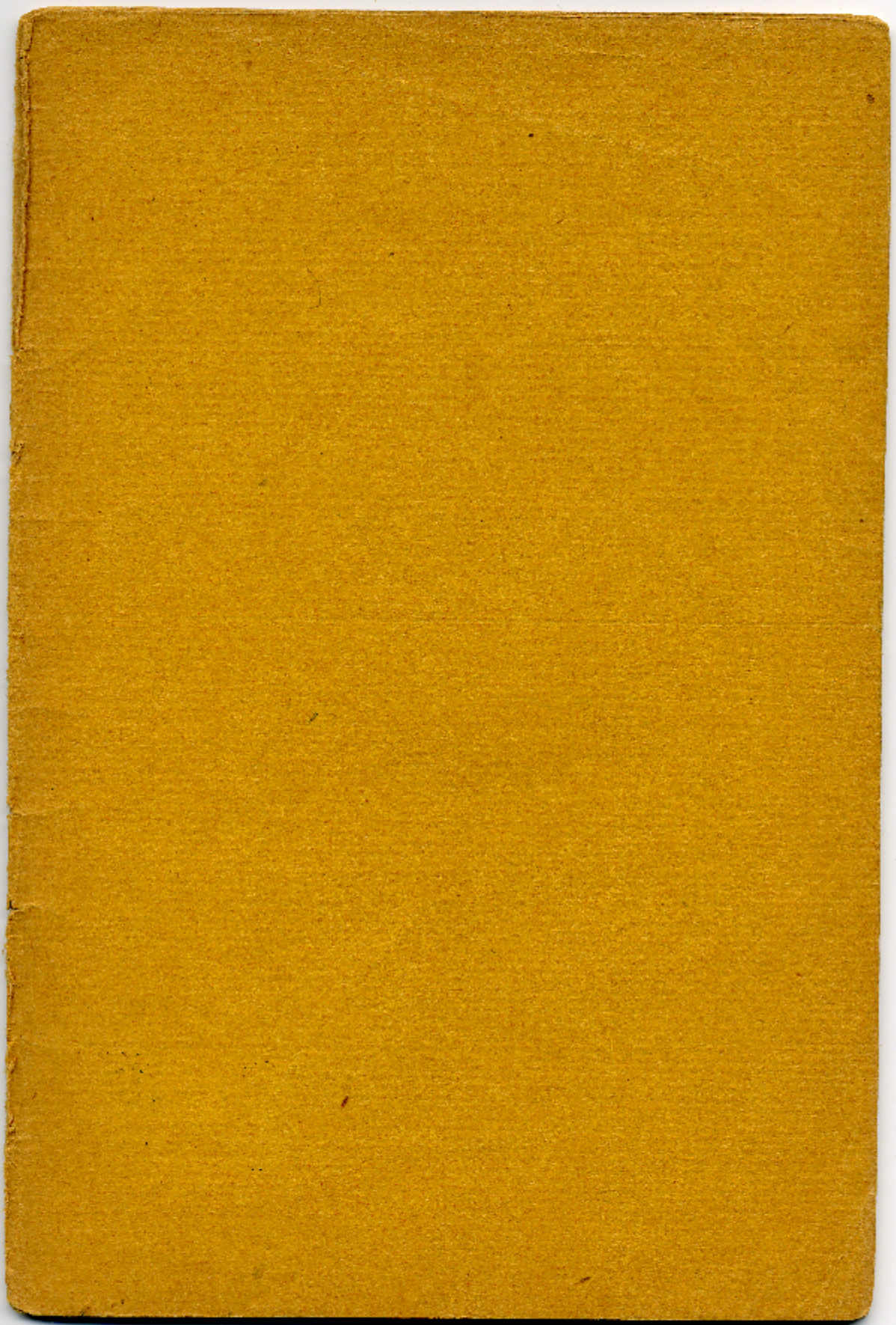
Megint Tavasz s én irásom, én lelke,
Megint távolról csattogsz csak haza,
Soha rosszabbkor, soha így megverten.
Éjesebb gyászba sohse hullt a szikra,
Sohse volt még ily szomorú a világ.
Írásom, lelke, fitogtasd a derűt
S ragyogd ottthon ifjú társaidra,
Kiknek föl kell szíveinket emelnünk,
Valahányszor a Nap-posta Tavaszt hoz
S kik, ha ez a vén Föld meg is veszett,
Tört harokkal esengünk a Tavaszhoz,
Mert végtelen és féktelen a szerelmünk.
S egy borzalmak-nyögötte kicsi ország
Egyedüli jókedve mi vagyunk:
Szívünk szakad, de mégis vidor orcák.

Kintről: felénk tátott föld-szakadékok,
Bent: a régi sötétség, fértelen,
Jedősöknek meghalni elég ok:
Halál kaszál gazos kertünknek alján,
Uri sírásók s zsebrákok dulnak itt bent,
Kövér papok árusítják az Istent
S döglevegő leng a Tavasz fuvalmán.
S nekünk, ha végítélet jönne is,
Ugy kell állnunk, mintha hinnők, hogy győzünk:
Minden magyar, ki ifju, dőng s dühöng,
Száz harctértnél nekünk külömb hősünk.

Szép szemben állni ezernyi pokolnak
S kis itthonunkban harcolni ki rendet,
Mikor körülünk véresen loholnak
Nép-óriások, századok, világok
És trónok és ősi álmok remegnek,
Keresni egy bus, kis országnak álmát,
Mikor az ég piros sátra alatt
Játszódnak le hőhős panorámák
S mikor olyan kis gondja a világnak,
Hogy nem tisztul Hunnia piszkos ólja.
E tavaszon, én, ifju társaim,
Százszor szentebb minden máskorinál
Lelkünk erős, tavaszi riadója.

A História talán ránk laposhat,
De mi itt bent tápláljuk a tüzet
És égettünk mindent, mi régi, poshadt.
Jöhet akármi romlás, összeomlás,
Nektünk mindegy: ide nem jöhet rosszabb.
A Föld mozog, én ifju feleim,
S mi rátesszük lábunk a magyar rögre
És esküszünk: mozdulni fog ez is
S minden mostanít jobbal pótolunk,
Vagy minden vész itt, ámen, mindörökre.

ADY ENDRE.

VILÁGOSSÁG KÖNYV-
NYOMDA R.T.
BUDAPEST